

behov for at vide, hvilke elever der modtager hvilke tjenesteydelser, hvornår og hvor dette sker (idet alle elever tages med). Derudover er der brug for data om tjenesteydelsernes kvalitet og de resultater, de fører med sig (idet der tages højde for praksis).

En afgørende udfordring for dataindsamlingen er at undgå klassificering og kategorisering af elever for at kunne give information om den foranstaltning, de er modtagere af. Samtidig kan man ikke se bort fra de mange forskellige definitioner af elever og »politikker« vedrørende kategoriseringssystemer. Det samme gælder for effekterne af kategoriseringssystemerne og definitionerne.

Et udgangspunkt for dataindsamlingen som afgørende grundlag for beslutningstagningen er at stille de rigtige politiske spørgsmål.

FREMTIDSPERSPEKTIV

Konferencen i november 2013 havde som hovedmål at diskutere og sammenfatte det seneste årtis agenturarbejde. De fem nøglebudskaber, der er beskrevet i de foregående kapitler, tydeliggør de kritiske aspekter ved inkluderende undervisning. Budskaberne tager udgangspunkt i resultaterne fra en række udvidede analyser af nøglelemner, som var blevet udvalgt af agenturets medlemslande.

Konferencen havde et sekundært mål om at tage fremtidsbrillerne på og se på, hvordan agenturets arbejde kan støtte medlemslandene bedre, hjælpe dem med at styrke kvaliteten og effektiviteten af deres inkluderende foranstaltninger for elever med særlige behov og/eller særlige undervisningsmæssige behov.

Agenturet ønsker at hjælpe landene mere konkret med at implementere resultaterne fra vores arbejde. Det betyder, at agenturet vil komme med politiske anbefalinger, som i højere grad kan anvendes direkte af beslutningstagerne for at støtte fremtidig forandring og politiske udviklinger.

Agenturet er opmærksom på, at det hidtil udførte arbejde er i overensstemmelse med og direkte støtter alle internationale og europæiske politiske initiativer inden for uddannelse, rimelighed, lige muligheder og rettigheder for personer med særlige behov og/eller særlige undervisningsmæssige behov. Agenturets arbejde kommer med klare og sammenhængende anbefalinger til den praktiske implementering af nøglepolitikkerne på førnævnte områder. Agenturet vil give landene adgang til information om deres fremskridt i forhold til de mål, de har sat sig inden for: (a) 2020-målene for uddannelse (b) FN-konventionen om rettigheder for personer med handicap (2006) og forskellige EU-direktiver og -udtalelser.

Der er brug for vejledning om implementeringen af inkluderende undervisning blandt lærere, i klasseværelset, på skolen, i regionen, kommunen og nationalt. Agenturet kan vejlede landene i implementeringen af inkluderende undervisning, og hvordan dette påvirker den overordnede uddannelseskvalitet.

Diskussionerne under konferencen og de dybdegående diskussioner i agenturet kommer til at være retningsgivende for de næste etaper i agenturets arbejde.

BIBLIOGRAFI

Bennett, S. og Gallagher, T.L., 2012. *The Delivery of Education Services for Students who have an Intellectual Disability in the Province of Ontario*. [Undervisnings-tjenester til studerende med intellektuelt handicap i staten Ontario] Toronto: Community Living Ontario

Chapman, C., Ainscow, M., Miles, S. og West, M., 2011. *Leadership that promotes the achievement of students with special educational needs and disabilities*. [Lederskab, som styrker læring hos studerende med særlige undervisningsmæssige behov og handicap] Nottingham: National College for School Leadership

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 1999. *Financing of Special Needs Education – A seventeen-country Study of the Relationship between Financing of Special Needs Education and Inclusion*. [Finansiering af specialundervisningen – En undersøgelse i 17 lande af sammenhængen mellem finansieringen af specialundervisningen og den inkluderende undervisning] Middelfart, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2002a. *Overgang fra skole til erhvervsliv. Grundlæggende principper og anbefalinger til brug for politiske beslutningstagere*. Middelfart, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. http://www.european-agency.org/sites/default/files/transition_transition_datext.pdf (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2002b. *Overgang fra skole til erhvervsliv. De væsentligste problemstillinger og muligheder for unge med særlige uddannelsesmæssige behov i 16 europæiske lande. Sammenfattende rapport*. Middelfart, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. http://www.european-agency.org/sites/default/files/transition-from-school-to-employment_Transition-da.pdf (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2003. *Eksempler på god praksis i den inkluderende undervisning. Sammenfattende rapport*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-education-and-classroom-practices/iecp-da.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2005. *Inkluderende undervisning og praksis i klasseværelset for elever på de*

ældste klasseserier. Sammenfattende rapport. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov.

http://www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-education-and-classroom-practice-in-secondary-education/iecp_secondary_da.pdf (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2006. *Overgang fra skole til arbejdsmarkedet: Individuelle udslusningsforløb for personer med særlige behov.* Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. http://www.european-agency.org/publications/ereports/individual-transition-plans-supporting-the-move-from-school-to-employment/itp_da.pdf (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2009a. *Multikulturel diversitet og specialundervisning.* Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/multicultural-diversity-and-special-needs-education/multicultural-diversity-and-special-needs-education> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2009b. *Nøgleprincipper for kvaliteten i den inkluderende undervisning – anbefalinger til beslutningstagere.* Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education/key-principles-DA.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2010. *Tidlig indsats over for småbørn – Udviklingstendenser 2005–2010.* Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/early-childhood-intervention-progress-and-developments/EI-report-DA.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2011a. *Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education: An exploration of challenges and opportunities for developing indicators.* [Kortlægning af strategier for inkluderende undervisning: Udvikling af indikatorer] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/agency-projects/mapping-the-implementation-of-policy-for-inclusive-education> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2011b. *Inkluderende undervisning i europæiske læreruddannelser –*

Udfordringer og muligheder. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/te4i-challenges-and-opportunities/te4i-challenges-and-opportunities> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2011c. *Nøgleprincipper for udvikling af kvaliteten i den inkluderende undervisning – anbefalinger for praksis*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. http://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education-recommendations-for-practice_keyprinciples-rec-DA.pdf (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2011d. *Participation in Inclusive Education – A Framework for Developing Indicators*. [Deltagelse i inkluderende undervisning – En ramme til indikatorudvikling] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/participation-in-inclusive-education-a-framework-for-developing-indicators/Participation-in-Inclusive-Education.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012a. *Unge om inkluderende undervisning*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/young-views-on-inclusive-education> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012b. *Profil af den inkluderende lærer*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/te4i-profile/te4i-profile-of-inclusive-teachers> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012c. *Raising Achievement for All Learners – Quality in Inclusive Education. Report on the conference held in Odense, Denmark on 13th–15th June 2012*. [Bedre læring for alle – øget kvalitet i den inkluderende undervisning. Rapport om konferencen i Odense den 13.–15. juni 2012] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/sites/default/files/RA4AL-conference-report.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012d. *Raising Achievement for All Learners – Quality in Inclusive Education*. [Bedre læring for alle – øget kvalitet i den inkluderende undervisning] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/ra4al-synthesis-report/RA4AL-synthesis-report.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012e. *Promoting Accessible Information for Lifelong Learning: Recommendations and findings of the i-access project*. [Bedre adgang til information til livslang læring: anbefalinger og resultater fra i-access-projektet] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/i-access/i-access-report.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012f. *Vocational Education and Training: Policy and Practice in the field of Special Needs Education – Literature Review*. [Erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelse: politik og praksis på området for specialundervisning – Litteraturgennemgang] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/agency-projects/vocational-education-and-training/vet-files/VET-LiteratureReview.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2012g. *Teacher Education for Inclusion: Project Recommendations linked to Sources of Evidence*. [Inkluderende undervisning i europæiske læreruddannelser: projektanbefalinger forbundet med dokumentationskilder] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/agency-projects/Teacher-Education-for-Inclusion/sources-of-evidence.pdf> (Sidst set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2013. *European and International Policy Supporting ICT for Inclusion*. [Europæiske og internationale politikker til støtte for ICT til inklusion] Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. http://www.european-agency.org/sites/default/files/european-and-international-policy-supporting-ict-for-inclusion_policy-supporting-ict-for-inclusion.pdf (Sidste set juli 2014)

Det Europæiske Agentur for Inklusion og Specialundervisning, 2014. *Vocational Education and Training – Summary of Country Information*. [Erhvervs- og arbejdsmarkedsuddannelse – Sammenfatning af landeinformation] Odense,

- Danmark: Det Europæiske Agentur for Inklusion og Specialundervisning.
http://www.european-agency.org/sites/default/files/VET_Summary_of_Country_information_2014.pdf (Sidst set juli 2014)
- Farrell, P., Dyson, A.S., Polat, F., Hutcheson, G. og Gallannaugh, F., 2007. 'SEN inclusion and pupil achievement in English schools' [Inklusion inden for særlige undervisningsmæssige behov og elevers læring i engelske skoler] *Journal of Research in Special Educational Needs*, 7 (3), 172–178
- Frilseth, L., 2012. *The Norwegian Model for Education for All in Upper Secondary School*. [Den norske undervisningsmodel for alle gymnasieelever] Den norske undervisningsmyndighed. <http://www.european-agency.org/projects/ra4al/ra4al-seminar-pdf/Norway-L-Frilseth.pdf> (Sidst set juli 2014)
- Fullan, M., 2011. *Change Leader: Learning to do what matters most*. [Ny ledelsesstil: Sådan lærer du, hvad der er vigtigst] San Francisco: Jossey-Bass
- de Graaf, G., van Hove, G. og Haveman, M., 2011. 'More academics in regular schools? The effect of regular versus special school placement on academic skills in Dutch primary school students with Down syndrome' [Flere akademikere i almene skoler? Indvirkningen af almene versus specialskoleflytninger på de akademiske færdigheder hos elever med Downs syndrom på primærtrinnet i Nederlandene] *Journal of International Disability Research*, december 2011, 57(1), 21–38. doi: 10.1111/j.1365-2788.2011.01512.x
- Hargreaves, A. og Shirley, D., 2009. *The Fourth Way – The inspiring future for educational change*. [Den fjerde vej – den inspirerende fremtid for uddannelsesforandring] Fælles publikation med Ontario Principals' Council og National Staff Development Council. Thousand Oaks, CA: Corwin Press
- Kalambouka, A., Farrell, P., Dyson, A. og Kaplan, I., 2005. *The impact of population inclusivity in schools on student outcomes*. [Indvirkningen af befolkningsinklusion i skoler på de studerendes resultater] Research Evidence in Education Library. London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London
- Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, 2008: *Grønbog – Migration og mobilitet: udfordringer og muligheder for uddannelsessystemerne i EU*. {SEK(2008) 2173}/* COM/2008/0423 endelig */ Bruxelles: Kommissionen for De europæiske Fællesskaber
- Kyriazopoulou, M. og Weber, H. (redaktører), 2009. *Indikatorer – udvikling af indikatorer for inkluderende undervisning i Europa*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov. <http://www.european-agency.org/publications/ereports/development-of-a-set-of->

[indicators-for-inclusive-education-in-europe/development-of-a-set-of-indicators-for-inclusive-education-in-europe](#) (Sidst set juli 2014)

MacArthur, J., 2009. *Learning Better Together: Working towards inclusive education in New Zealand schools*. [Fælles læring = bedste læring: vejen mod inkluderende undervisning i new zealandske skoler] Wellington: IHC

MacArthur, J., Kelly, B., Sharp, S., & Gaffney, M., 2005. *Participation or exclusion? Disabled children's experiences of life at school*. [Deltagelse eller eksklusion? Handicappede børns erfaringer fra skolelivet] Dokument præsenteret under Children's Issues Conference, Dunedin, New Zealand, juli 2005

Menter, I., Hulme, M., Elliott, D. og Lewin, J., 2010. *Literature Review on Teacher Education in the 21st Century*. [Litteraturgennemgang vedrørende læreruddannelser i det 21. århundrede] Scottish Government Social Research. Edinburgh: Scottish Government

Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling, 2011. *PISA in Focus. Improving Performance: Leading from the Bottom*. [PISA i fokus. Forbedret indsats: ledelse fra gulvet] 2011/2 (marts). Paris: OECD

Rådet for den Europæiske Union, 2010. *Rådets konklusioner om den sociale dimension af uddannelse. Rådets 3013. møde om UDDANNELSE, UNGDOM OG KULTUR, Bruxelles, 11. maj 2010*.

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/114374.pdf (senest set juli 2014)

Redley, M., 2009. 'Understanding the social exclusion and stalled welfare of citizens with learning disabilities' [Forstå den sociale eksklusion og haltende velfærd hos borgere med indlæringsproblemer] *Disability & Society*, 24(4), 489–501

UN/De Forenede Nationer, 2006. *Konvention om rettigheder for personer med handicap*. New York: De Forenede Nationer

UNESCO/De Forenede Nationers Organisation for Uddannelse, Videnskab og Kultur, 2009. *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. [Politiske retningslinjer for inklusion i uddannelse] Paris: UNESCO

UNESCO Institute for Information Technologies in Education og Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov, 2011. *ICTs in Education for People with Disabilities: Review of innovative practice*. [ICT inden for undervisning af personer med særlige behov: gennemgang af innovativ praksis] Moskva: UNESCO Institute for Information Technologies in Education.

<http://www.european-agency.org/publications/ereports/ICTs-in-Education-for-People-With-Disabilities/Review-of-Innovative-Practice> (Sidst set juli 2014)

Verdenssundhedsorganisationen/Verdensbanken, 2011. *World Report on Disability*. [Verdensrapport om handicap] Geneve: WHO Press.

http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/index.html (Sidst set juli 2014)

Watkins, A. (redaktør), 2007. *Elevvurdering i et inkluderende undervisningsmiljø: Retningslinjer for politikker og praksis*. Odense, Danmark: Det Europæiske Agentur for Udvikling af Undervisning af Personer med Særlige Behov.

<http://www.european-agency.org/publications/ereports/assessment-in-inclusive-settings-key-issues-for-policy-and-practice/assessment-in-inclusive-settings-key-issues-for-policy-and-practice> (Sidst set juli 2014)

Wilkinson, R. og Pickett, K., 2010. *The Spirit Level: Why Equality is Better for Everyone*. [På sjæleplan: Hvorfor lighed er bedre for alle] London: Penguin

Willms, J.D., 2006. *Learning divides: Ten policy questions about the performance and equity of schools and schooling systems*. [Læring splitter: ti politiske spørgsmål om indsats og rimelighed på skoler og i skolesystemer] Montreal: UNESCO Institute for Statistics

DA

Sekretariat:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Bruxelles-kontor:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

